

**Libor Pavera, Josef Vašica. Pokus o portrét,
Verbum & Matice slezská v Opavě, Opava 2001, 120 s.**

Po edici textu ze starší české literatury (D. Nitsch, 1998, *Dva ať jsou jeden skrze lásku*, Optys, Opava), po vydání několika výborů z děl významných literárních vědců spojených se Slezskem (J. Vilikovský – J. Vašica – A. Grund, 1999, *Starší česká literatura ve Slezsku*, Společnost Leopolda Vrly, Ostrava; J. Vašica, *Eseje a studie o starší české literatuře*, Verbum – Nakladatelství Tilia, Opava – Šenov u Ostravy) a po souboru studií *Od středověku k romantismu. Úvahy o starší literatuře*, vydaném Filozoficko-přírodovědeckou fakultou Slezské univerzity v Opavě r. 2000 (viz recenze: A. Zura, 2001, Libor Pavera, *Od středověku k romantismu. Úvahy o starší literatuře*, „Bohemistyka“ 3/2001, s. 246–249; I. Kolářová, 2001, Libor Pavera, *Od středověku k romantismu. Úvahy o starší literatuře*, „Stylistika – Styl i humor“ X, s. 521–526) vydává Libor Pavera „pokus o portrét“ vědce, který proslavil Slezsko hned v několika oborech – v literární historii, literární a jazykovědné slavistice, historii i v dalších.

Od prvních stran monografie dokazuje L. Pavera sepětí života a práce Josefa Vašici se Slezskem. V kapitole *Ve škole života* (s. 9–22) představuje čtenáři osobnosti spojené především se slezskými obcemi (Štítina, Mokré Lazce, Hrabyně a další), které na budoucího vědce působily již od dětství a od studií na matičním gymnáziu v Opavě. Patřili k nim mj. vlastenečtí faráři Antonín Gruda a Svatoslav Böhms. Gruda si dopisoval např. s F. L. Čelakovským, farář Böhms pro J. Vašicu představoval moderní paralelu barokního homiletika J. H. Bilovského (srov. kapitola *České literární baroko*) a připomíná jej také Petr Bezruč v básni *Hrabyň ze Slezských písní*. Při rozhodování se pro studium bohosloví ovlivnil mladého J. Vašicu pravděpodobně jeho strýc Eustach Glabazňa. Filolog a historik Vincenc Prasek, ředitel opavského matičního gymnázia, objevil již u desetiletého J. Vašici výrazný talent a podle L. Pavery tak vlastně předurčil jeho budoucí dráhu filologa. Pro období Vašicova vysokoškolského studia považuje L. Pavera za významné působení arabisty olomoucké teologické fakulty A. Musila, především však zdůrazňuje vliv slavistů V. Jagiče, V. Vondráka, T. Rešetara a K. Jirečka z vídeňské univerzity, na niž J. Vašica po ukončení studia bohosloví v Olomouci a po několika letech působení na Arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži pokračoval ve studiu filologie.

Kapitolu *Čas vědeckých rozletů* (s. 23–32) začíná L. Pavera připomenutím stati *Několik poznámek k evangeliáři olomouckému z r. 1421* – pravděpodobně

první Vašicova práce, která vyšla tiskem, a to v rámci Druhé výroční zprávy Arcibiskupského gymnázia v Kroměříži 1911/1912. V době působení J. Vašici na tomto gymnáziu přikládá L. Pavera velký význam jeho spolupráci s A. C. Stojanem a J. Florianem. Stojan měl zásluhu na zřízení stolice staroslověnského jazyka a literatury na olomoucké bohoslovecké fakultě (r. 1919 se na ní Vašica habilitoval) a Vašica se zřejmě pod jeho vlivem podílel na organizaci velehradských sjezdů. S Florianem spolupracoval nejen na vydávání publikací jiných autorů, ale publikoval v jeho nakladatelství i práce vlastní.

Autor monografie tedy sleduje vědeckou práci J. Vašici od samotných počátků a dokazuje široký záběr jeho činnosti nejen teoreticko-vědecké, ale též popularizační, vydavatelské, překladatelské i organizační. Jmenuje řadu časopisů i sborníků, do nichž tento filolog a literární vědec přispíval (*Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje*, „*Jitro*“, „*Akord*“, „*Rozmach*“, „*Archa*“, „*Slavia*“, „*Slezský sborník*“ – pokračovatel „*Věstníku matice opavské*“). L. Pavera dokumentuje hluboké vzdělání J. Vašici ve filologických a literárněvědných oborech a ukazuje, že jeho publikace se nevztahují pouze ke starší češtině a ke staroslověnskému jazyku a literatuře. J. Vašica napsal i řadu prací popularizačních, řadu recenzí na díla umělecké literatury a několik esejů o významných spisovatelích (např. o J. Š. Baaroví, J. Durychovi), je autorem několika článků odrážejících jeho zájem o situaci v katolické církvi. Zabýval se prací ediční, vydavatelskou a pořídil několik překladů studii a esejů z literatury odborné i umělecké. Pro dnešní literární teorii a historii je jistě zajímavé Paverovo vylíčení Vašicova pojetí uměleckých hodnot literárního díla: základním předpokladem pro jejich vnímání a pochopení je pro J. Vašicu opakovaná četba. L. Pavera vysvětluje, jak Vašica kritizuje rozborly literárních děl, které obsahují „přemíru informací podružného typu“ a jak ze stejného důvodu kriticky pohlíží i na literární historii a teorii, a dokonce někdy i na jejich výuku na středních školách (srov. s. 29).

Tituly nejznámějších knižních prací J. Vašici se staly názvy samostatných kapitol v Paverově monografii: *České literární baroko* (s. 43–58) a *Literární památky epochy velkomoravské* (s. 65–72). L. Pavera vysvětluje, že J. Vašica věnuje pozornost zejména slovesnému umění baroka katolického. Vliv připisuje působení tradice katolických slavností z doby dětství např. ve Štítině, v Hrabyni, v Mokřích Lazcích, závažný podnět však vidí především v seznámení J. Vašici s básnickou skladbou F. Bridela *Co bůh? Člověk?*, s níž se setkal při práci na českém překladu *Kancionálu katolického sv. Petra Kanýzia*. Bridelovské studie považuje L. Pavera za nejvýraznější oddíl *Českého literárního baroka* (knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad 1938, následující rok získala cenu České duchovní akademie, srov. s. 44), neopomněl však ani další témata této knihy (např. básně J. Kofínka, autora kroniky o Kutné hoře, *Šteyerův kancionál* z r. 1697 aj.). L. Pavera zdůrazňuje, že při analýze slovesných děl J. Vašica důsledně vycházel z filologických rozborů jejich textů, z dobové poetiky a z důkladného poznání dobové literární situace (srov. s. 45). Kromě toho L. Pavera ukazuje, jak se J. Vašica při práci s pa-

mátkami literárního baroka dostal opět k literatuře ve staroslověnském jazyce: v *Českém literárním baroku* najdeme kapitolu věnovanou postavě svatého Ivana. Podle L. Pavera se z něj J. Vašica snažil „smýt příděch smyšlené postavy“ (srov. s. 48–49) a snažil se dokázat, že legenda o sv. Ivanovi pochází již z 10. století, nikoli až z 15. století, jak tvrdili např. Dobner, Dobrovský, Jireček aj. L. Pavera zdůrazňuje, jak J. Vašica oceňoval češtinu období baroka: její vysokou hodnotu ukazuje na homiletice, české barokní poezii, ale také na tzv. literatuře „pragmatické“ – spisech o mravoučných (věroučných) otázkách křesťanství apod.

Zajímavý je Paverův postřeh o tom, jak J. Vašica klade důraz na funkční využití jazykových prostředků v textu (neoterismů, vulgarismů, prostředků jazykové aktualizace) a jak analyzuje nejen texty známých osobností z období baroka, ale snaží se v pramenech vyhledávat i jména dosud málo známá nebo neznámá. A vzhledem k neustálému připomínání sepětí J. Vašici se Slezskem nemohl L. Pavera opomenout jeho studii *Účast Slezska na českém literárním baroku* (Vašica ji proslovil nejdříve jako přednášku a v roce 1946 ji publikoval ve sborníku *Slezsko, český stát a česká kultura*). L. Pavera upozorňuje také na existenci Vašicova literárního fondu v Památníku národního písemnictví, který obsahuje několik kartonů poznámek a výpisků o baroku nebo opisů celých barokních literárních textů (srov. s. 48). L. Pavera v závěru kapitoly *České literární baroko* připomíná, že touto rozsáhlou monografií Vašicovo studium období baroka nekončí. To dokazuje seznam dalších studií z konce třicátých a ze čtyřicátých let (srov. s. 55).

Můžeme připomenout ještě jeden moment, který dokazuje intenzivní Vašicův zájem barokní kulturou a pobělohorským obdobím. Do kapitoly *Čas vědeckých rozletů* zařadil L. Pavera pasáže, v nichž ukazuje zaujetí J. Vašici Jiráskovým románem *Temno*. Autor monografie cituje pasáž, v níž Vašica vzpomíná na setkání s mladým jezuitou, který *Temno* nejenže znal, ale dokonce se o něm vyslovil velice pozitivně.

V kapitole *Literární památky epochy velkomoravské* (kniha s tímto názvem vydalo nakladatelství Vyšehrad 1966) L. Pavera vysoce hodnotí faktografickou stránku práce, její odbornou úroveň a jazykový styl, který výklady přibližuje i ne zcela zasvěcenému čtenáři. Nebojí se však v této Vašicově práci poukázat i na některá místa, která vzbuzují polemické reakce. např. vročení některých staroslověnských památek (*Zákon sudnyj ljudem*), problém identifikace některých osob (jméno Chrabr, autora traktátu *O písmenech*, považuje J. Vašica za pseudonym Nauma), tvrzení o slovanském původu Konstantina a Metoděje aj. (srov. s. 59). Ze slavistů, kteří vyjadřovali stanoviska k Vašicovým názorům v *Literárních památkách epochy velkomoravské*, jmenuje L. Pavera mj. R. Večerku (srov. s. 59).

L. Pavera neopomíjí ani velký zájem J. Vašici o překládání bible: podle jeho názoru pomýšlel J. Vašica na vydání syntetizujícího díla o vývoji biblického překladu. To na základě jeho výpisků připravil V. Kyas (*Česká bible v dějinách českého písemnictví*, Praha 1998).

Na začátek každé z devíti kapitol zařadil L. Pavera hodnocení Josefa Vašici z pera významné osobnosti – J. Čepa, A. Škarky, R. O. Jakobsona, A. Vyskočila, V. Černého, V. Tkadlčíka. Kapitola *Z času přelomů* je uvozena citátem z *Bible svatováclavské* (Evangelium sv. Jana, kapitola VIII), kapitola *Literární památky epochy velkomoravské* začíná úryvkem ze známé staroslověnské památky *Proglasú*. Ani v samotném textu jednotlivých kapitol neopomíjí L. Pavera názory významných osobností na stati a studie J. Vašici i na jeho práci přednáškovou a organizátorskou (cituje např. A. Škarku, A. Nováka, F. V. Mareše, J. Demla, J. B. Čapka aj.).

Závěr práce tvoří obrazová příloha, jmenný rejstřík a poděkování L. Pavery všem, kteří mu umožnili přístup k materiálům potřebným pro vznik této publikace.

Monografie Josefa Vašicy je první publikací nově vzniklé ediční řady Osobnosti Slezska. Sám L. Pavera v úvodu zdůrazňuje, že zamýšlel vydat práci určenou nikoliv pouze vědecké komunitě, ale monografii „popularizačně pojatou“, tj. určenou širší veřejnosti. Domníváme se, že monografie skutečně může zaujmout i čtenáře, který není právě vědeckým pracovníkem v oblasti jazykovědy nebo literární vědy. Můžeme konstatovat, že monografie splnila nejen tento účel, ale že její kvalitu jistě ocení i odborníci v uvedených oborech. Současně knihu o Josefu Vašicovi jistě využijí i vysokoškolští studenti bohemistických oborů, popř. literární vědy nebo studenti slavistické orientace v širším slova smyslu.

Ivana Kolářová, Brno

Aleš Haman, *Úvod do studia literatury a interpretace díla*, H & H, Praha 1999, 179 s.

Trzy lata temu, w 1999 roku, nakładem wydawnictwa H & H ukazała się książka Aleša Hamana zatytułowana *Úvod do studia literatury a interpretace díla*. Poświęcona jest systematyzacji podstawowych pojęć teoretycznoliterackich, dlatego też ma charakter kompendium: prezentuje najważniejsze postaci badaczy literatury wraz z krótkim omówieniem ich teorii.

Autor w pierwszym rozdziale *Úvodu* (*Pojem literatury a problematika znaku*, s. 7–19) jasno określa, kim mógłby być ewentualny czytelnik jego książki i jakie powinna ona spełnić zadania: „Vaším úkolem je totiž během studia získat kompetenci vzdělaného čtenáře-odborníka, jenž dokáže ve svých budoucích žácích či posluchačích probudit zájem o literaturu a četbu, že odhalí uspokojování širších potřeb, než je pouhá potřeba zábavy, úniku z všednosti, sebezapomnění“ (s. 7). *Úvod do studia literatury a interpretace díla* může więc stać się pomocą dla na-